

SC
Box
A-93
544

NIEUWE THEOLOGISCHE STUDIËN

PRAKTISCH MAANDSCHRIFT
VOOR GODGELEERDHEID

GEREDIGEERD DOOR

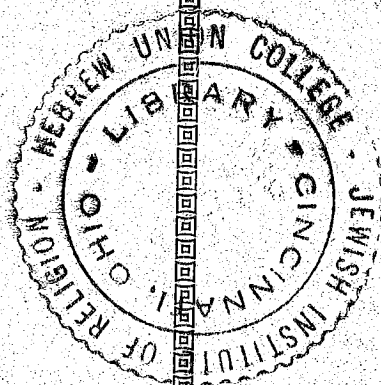
DR. A. VAN VELDHUIZEN

IN SAMENWERKING MET

DR. W. J. AALDERS, DR. F. M. TH. BÖHL,
DR. TH. L. HAITJEMA, DR. G. VAN DER
LEEuw, DR. H. M. VAN NES, DR. TH. L. W.
VAN RAVESTEIJN, DR. M. VAN RHIJN, DR. A. J.
DE SOPPER, DR. J. DE ZWAAN

OVERDRUK
UIT DEN
12^{EN} JAARGANG
AFL. 7-9

WIJZE VAN UITGAAF: Nieuwe Theologische Studiën verschijnt in de eerste week van elke maand (behalve Juli en Augustus). — Prijs per jaargang (10 afleveringen van 32 bladz.) franco per post f 5.90; voor het buitenland f 6.40. Brieven en stukken voor de Redaktie en boeken ter bespreking gelieve men te zenden aan Prof. Dr. A. VAN VELDHUIZEN, Praediuslingel 43, Groningen.

H. VEENMAN & ZONEN - WAGENINGEN - POSTREK. 12940

IN MEMORIAM HAROLD M. WIENER

(† 23 Augustus 1929)

DOOR

DR. F. M. TH. BÖHL

23 Augustus j.l. werd deze getrouwe medewerker aan onze N. Th. Studiën door fanatieke Arabieren bij de Damaskuspoort te Jeruzalem vermoord.

Bij het doorbladeren der jaargangen 1923—'27 valt het groote aantal van belangwekkende artikelen op, waarmede deze geleerde, die steeds in 't Engelsch schreef, de waarde van ons tijdschrift ook op internationaal terrein verhoogd heeft (jaargang VI, blz. 3, 7, 200; VII, blz. 70, 161; VIII, blz. 169; IX, blz. 33; X, blz. 71 en 129). Deze artikelen gaven een goeden kijk op zijn standpunt. Het groote artikel „The Library Theory and the Pentateuchal narrative” (VI, 1923, blz. 200—11) of „Rival theories of the Exodus & Settlement” (X, 1927, blz. 129—42) waren pronkjuweelen van methodische helderheid, van waarde ook voor hem, die het met de resultaten niet in alle bijzonderheden eens was.

Want men kon van dezen genialen en veelzijdigen „outsider” veel leren. Bewust stond hij buiten den kring der theologen en der taalgeleerden, al kon niemand hem ook op deze terreinen gebrek aan kennis verwijten. Rechtzinnig Jood van Nederlandsche afkomst, Engelschman door geboorte en opvoeding, eerst advocaat van beroep, daarna rijk en onafhankelijk Maecenas, die zich in Palestina vestigde, in welk land van belofte hij na weinige jaren van toewijding een tragischen dood vond: zoo was Harold Wiener iemand, die voor zijn idealen wist te leven en te sterven, een nobel karakter, wiens vriendschap voor mij een dierbare herinnering zal blijven.

Voordat Wiener in onze Studiën schreef, was zijn orgaan het toen onder de redactie van G. F. Wright staande Amerikaansche tijdschrift *Bibliotheca Sacra*. In bijna elk nummer der jaargangen 1909—'21 staan bijdragen van zijn hand, later gebundeld in zijn „Essays in Pentateuchal Criticism”, „Pentateuchal Studies”, „The origin of the Pentateuch”, „Studies in Biblical Law” enz.

In de *Internat. Stand. Bible Encycl.* schreef hij o.a. het groote artikel „Pentateuch”.

Tegenover de bronnensplitsing, zooals die door Kuenen, Wellhausen, Smend en Eissfeldt haar definitieven vorm had verkregen, stelde Wiener het principe der tekstkritiek. Hij verweet de „critici”, dat zij feitelijk alles behalve kritisch te werk gingen door te eenzijdig op den traditioneelen masoretischen tekst te steunen, terwijl toch (o.a. bij de benamingen Gods als uitgangspunt der „oorkondenhypothese”) de ontelbare varianten der Grieksche en der overige vertalingen niet verwaarloosd mogen worden. Getoetst aan den maatstaf der tekstkritiek stort het gebouw der bronnensplitsing ineen. Bij dit negatieve resultaat echter bleef Wiener, scherpzinnig jurist als hij was, niet staan. In zijn latere werken heeft hij zijn eigen hypothese uitgewerkt, waarmede hij aanvankelijk alleen stond, maar waarvan de juiste kern heden hoe langer hoe meer erkend wordt: dat de oude Mozaïsche wetten en verhalen door geleidelijk op elkaar volgende glossen en commentaren uitgebreid en als het ware gegroeid zijn, en dat menige moeilijkheid ook verklaard wordt door verkeerde aaneenschakeling der stukken, waarvan de volgorde in de war was geraakt. In populairen vorm vindt men het beste overzicht in zijn „Early Hebrew History” 1924.

In 't begin werd hij — wiens eenige voorlooper Aug. Klostermann geweest is — verguisd en weinig gelezen. Zijn resultaten werden voor „apologetisch”, zijn methode voor „rabbijnsch” versleten. Wiener liet zich niet afschrikken. In moderne kringen heeft, onafhankelijk van hem, Eerdmans ten onzent den weg voor hem gebaad. Juist in de laatste jaren begon men naar hem te luisteren. In Duitschland behoorden Dahse, Löhr en Staerk tot zijn vrienden en leerlingen.

In de laatste jaren werd de *Monatsschrift f. Gesch. u. Wissenschaft des Judentums* zijn tribune. Hier besprak hij de nieuwste litteratuur op Oudtestamentisch terrein. Ook werd zijn belangstelling door zijn verblijf in het Heilige land ruimer. Hij schreef over het altaar („The altars of the Old Testament”, 1927), over de profeten („The prophets of Israel in History and Criticism”). Zijn laatste werk, eenige maanden geleden verschenen, was aan Richteren en Samuël gewijd. Sinds jaren was hij bezig

met de voorbereiding van een „geschiedenis van Israël”; of een nagelaten manuscript bestaat, is mij niet bekend. Want dit alles is nu wreed afgebroken.

Harold M. Wiener was van Nederlandsche afkomst. Zijn vader was uit Venlo, de moeder van Portugeesch-Joodsche familie uit Amsterdam¹⁾; een oom (Jacob Wiener) graveerde 1852 de eerste Nederlandsche postzegels. Harold werd als eenig kind te Londen geboren en opgevoed, waar hij tot de Portugeesche gemeente behoorde, zich vroeg op de Joodsche studies toelagde en van beroep advocaat werd. En vaak verweet hij als „Barrister at Law of Lincoln's Inn” (het beroemde centrum der Engelsche juristen) aan de theologen, die zich met Oud-Israëls wetten bezig houden, gebrek aan juridische kennis en juridisch denken.

1925 trok hij naar Palestina, waar zijn aanvankelijk plan om een zelfstandige Joodsche kolonie te stichten niet slaagde, waar hij evenwel door zijn begaafdheid, innemende persoonlijkheid en vermogen spoedig een vooraanstaande plaats had, al stond hij ook hier aanvankelijk alleen, omdat eenzijdigheid hem vreemd was. Hij wilde de nationaliteiten en de godsdiensten in Palestina met elkander verzoenen, had vrienden onder Christenen en Arabieren en wijdde zijn kracht vooral aan de moeilijke taak der verzoening van de Zionistische en Arabische elementen. Zijn huis te Jeruzalem, eenige maanden geleden voltooid, droeg den karakteristieken naam „Humanity House”: huis der Menschheid. Een typeerende trek is ook, dat hij, als hij op den Sabbat rustte, zijn auto's aan de nonnen van een naburig klooster voor ziekenbezoek ter beschikking stelde.

Persoonlijk heb ik veel mooie herinneringen aan Harold Wiener, aan vele bewijzen van vriendschap en nooit verflauwende harte-lijke belangstelling: van de eerste persoonlijke kennismaking af, toen ik hem, met wien ik al zooveel brieven had gewisseld, voor het eerst in Juni 1926 ontmoette bij de opgraving van Kirjat-Sefer, tot aan ons afscheid verleden jaar toe, toen ik een poosje in Jeruzalem met koorts ziek had gelegen en hij mij dagelijks bezocht en als een oudere vriend voor mij zorgde.

¹⁾ Volgens vriendelijke mededeeling der Portugeesch-Israëliet. Gemeente in Amsterdam trouwde Meyer Wiener uit Venlo in 1872 met Catherine Mendes da Costa. Harold was het eenige kind uit dit huwelijk.

Onze mooiste gemeenschappelijke tocht was in 1927 naar het oude land van Moab aan de overzijde van de Doodse Zee en naar den top van den berg van Mozes, den berg *Nebo* met zijn indrukwekkend vergezicht. De kapelaan van het (anders zuiver Arabische) dorpje Madeba, wiens gastvrijheid wij inriepen, bleek een Nederlander te zijn, die ons zijn geleide aanbood. Vriendschappelijk en vreedzaam hebben wij — de Zionist, de katholieke, de protestant — van Nebo's top het land aanschouwd, dat voor ons allen, ieder in zijn soort, het land van belofte was, het heilige land....

In den afgelopen zomer 1929 heerschte in dit land geen vrede, maar verbitterde strijd. Op 23 Augustus l.l., den dag van de groote pogroms in Jeruzalem en Hebron, wilde Wiener persoonlijk twee jonge Joden in zijn auto naar huis brengen, om hen voor de opgewonden menigte te beveiligen en zoo mogelijk als bemiddelaar op te treden. Bij de Damaskuspoort werd de auto door een fanatieke menigte tegengehouden en men vroeg hem, wie hij was. Wiener kruiste kalm de armen over de borst en antwoordde in 't Arabisch: „Ik ben een Jood.” Zijn aanvaller riep in woede: „Zoo neem dit!” en schoot hem door het hart. Toen de Engelsche politie kwam, was alles afgelopen. Toen eenige dagen later het testament van den vermoorde geopend werd, bleek, dat hij o.a. meer dan een ton (10.000 £) aan Arabische instellingen had nagelaten.

Om rechtvaardig te zijn, wil ik mededeelen, wat mij een van mijn Arabische vrienden, een hoogstaand Christelijk Arabier uit Jeruzalem, dezer dagen schreef: „... Wiener werd vermoord, omdat men hem niet herkende; zijn dood wordt door de Arabieren even diep betreurd als door de Joden.” Ik meen in den geest van mijn overleden vriend te handelen door dit woord uitdrukkelijk te vermelden.

Zijne nagedachtenis blijve ook onder ons in eere!

Leiden, September 1929.